

Lectures sobre educació

Carles Montpart Tura

Un dels temes que des de sempre ha generat tot tipus d'opinions i comentaris és el de l'educació del infants i els joves. Primer els filòsofs i més endavant els polítics han vist la necessitat d'establir un sistema educatiu que garantis l'adequat creixement intel·lectual i moral de les noves generacions. En l'actualitat el debat segueix ben viu i sembla que no acaba de sortir del desconcert que ja analitzava fa més de quinze anys el sociòleg Salvador Cardús. En aquest article repassem algunes de les novetats editorials sobre aquesta qüestió.

Una mirada humanista

Saber què diuen els clàssics sobre l'educació dels nens i els joves ens permet adonar-nos que sovint moltes opinions i reflexions sobre l'ensenyament que creiem rabiosament actuals o novedoses no ho són tant. En aquest sentit, és molt estimulant la lectura de *Eduqueu els infants ben aviat en les lletres* (Adesiara, 2015) del

teòleg, filòleg i figura cabdal del Renaixement Geert Geerts, més conegut com a Erasme de Rotterdam (Rotterdam 1446 – Basilea 1536). El llibre, que es publica amb el text original en llatí i amb traducció de Laura Cabré, constitueix un deliciós tractat sobre l'educació en el qual es fa una especial incidència en la importància de no desapropiar els primers anys de la vida dels infants per començar la seva instrucció. Erasme insisteix una i altra vegada —amb multitud d'exemples gairebé sempre extrets de la vida domèstica i del món dels animals, cosa que fa molt amè el discurs— que aquests anys són decisius per a la bona formació dels nois i noies, i especialment, per al bon domini que aquests futurs adults tindran de la llengua, un dels elements cabdals de l'educació per a Erasme. En aquest procés, a més, l'autor tant dirigeix la seva fina ironia contra els pares que pensen que la seva tasca és només cobrir les necessitats materials dels fills, com contra els mestres que maltracten els seus deixebles.

Erasme de Rotterdam

ERASME DE ROTTERDAM
Eduqueu els infants
ben aviat en les lletres

Pròleg de Gregorio Luri
Traducció de Laura Cabré

adesiara

Com diu Laura Cabré, autora també de la documentada i aclaridora introducció d'aquesta edició, el que podria ser un tractat més de pedagogia dels molts que van escriure altres humanistes al llarg dels segles XIV i XV, la *Declamatio de pueris statim ac liberaliter instituendis* —aquest és el títol amb què es va publicar per primer cop l'any 1529 a Basilea— és innovadora per la tria del gènere declamatori, per la particular associació entre infants i educació liberal i, sobretot, per la perspectiva social i psicològica que Erasme hi aplica, fet que es concreta en una defensa de la convicció que l'home és fruit de l'educació que ha rebut. És per això que cal començar l'educació ben d'hora —criteri que posteriorment serà àmpliament avalat tant per la psicologia com, més modernament, per la neurociència.

Erasme, però, també insisteix en altres aspectes poc habituals en el seu temps i que ara ens semblen

indiscutibles, com són els beneficis del joc com a eina pedagògica, el menyspreu de l'aprenentatge mecànic o el rebuig categòric a infligir càstigs físics als infants. Veiem, doncs, que malgrat que l'autor parteix —i s'apropia, sovint sense citar-ne les fonts, com era habitual a l'època— dels preceptes establerts en les principals obres pedagògiques gregues i romanes (Plutarc i Quintilià, sobretot), és capaç de donar al seu tractat una dimensió que l'apropa molt més a la sensibilitat educativa moderna. L'estil utilitzat per Erasme, la *declamatio*, que és un exercici de composició literària concebut per ser pronunciat davant d'un auditori, i que l'autor practica per tractar altres temes —el seu famós *Elogi de la follia* n'és un exemple— fa que *Eduqueu els infants ben aviat en les lletres* sigui una lectura molt agradable i profitosa. El

professor Jordi Llovet saludava des de les pàgines del "Quadern" d'*El País* (3-12-2015) l'aparició d'aquest llibre amb la següent afirmació: "El desconcert que regna als nostres dies pel que fa a tot allò relacionat amb l'educació és d'un tal calibre, que em sembla cosa segura que el llibre de què parlem avui coneixerà unes quantes edicions".

L'etern debat sobre l'educació

L'any 2000, com esmentàvem al principi de l'article, Salvador Cardús (Terrassa, 1954) titulava encertadament *El desconcert de l'educació* (La Campana) el seu assaig sobre el món de l'escola. L'obra es presentava com un text que donava claus per entendre el paper de la família i de l'escola en el context de la societat del nou mil·lenni. Malgrat que el vertiginós progrés de la tecnologia, especialment pel que fa l'ús dels mòbils i de les xarxes socials, l'han superat en alguns aspectes —per exemple quan parla del consum de la televisió per part de nens i adolescents— la mirada optimista de Cardús sobre la potencialitat de la institució escolar segueix tenint sentit i vigència. En la mateixa línia podem situar *L'escola contra el món* (La Campana, 2008, 6a edició ampliada, 2014) del doctor en Filosofia Gregorio Luri, que subtitula significativament el seu llibre "L'optimisme és possible" i que el concep com una abrandada defensa de l'escola entesa com una institució encarregada d'anar *contra* tots aquells aspectes que considerem més negatius del

nostre món modern. Tant el llibre de Salvador Cardús com el de Gregorio Luri van contribuir, en el seu moment, a tornar a posar sobre la taula l'etern debat sobre la qualitat de l'educació al nostre país. Un debat que en les darreres dècades cal dir que ha estat sovint interferit per la promulgació de diverses lleis i normatives educatives a remolc del diferent color polític del moment. Aquest continu canvi de marc legal ha dificultat, més que no pas ha ajudat, que es produís un debat serè i objectiu, ja que la controvèrsia s'ha situat més en l'àmbit de la confrontació política que no pas en el de la pràctica real dels professionals de l'educació.

Un llibre que pot complementar la lectura dels que estem comentant, perquè se situa també en el mateix fil de pensament i d'anàlisi és *Educacionari* (Edicions 62, 2014), de Joan Manuel del Pozo (La Ronda de Andalucía, 1948), professor de Filosofia de la Universitat de Girona i director de l'Observatori d'Ètica Aplicada a l'Acció Social, Psicoeducativa i Sociosanitària. Sota el format de diccionari, l'autor passa revista a seixanta conceptes clau relacionats amb el món de l'educació a través dels quals —sovint partint d'un interessant apunt etimològic— reflexiona sobre la realitat, les dificultats actuals i el futur desitjable de la formació dels infants i dels adolescents.

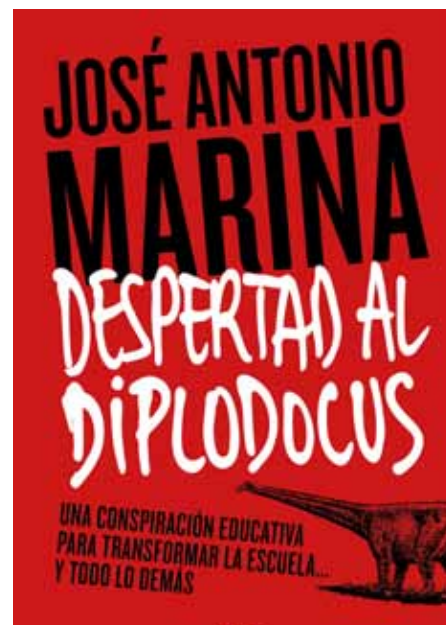
La mirada de Del Pozo, que va ser

conseller d'Educació i Universitats en el darrer govern de Pasqual Maragall, té un marcat component humanista i filosòfic que en cap cas dificulta, però, l'aproximació a les seves opinions per part d'un lector no especialitzat. L'autor, a més, per tal d'evitar una lectura conceptualment dispersa a causa de l'ordre alfabètic, proposa 4 itineraris temàtics que són molt útils: emocionalitat (articles que desenvolupen aspectes més relacionats amb les emocions i els sentiments); integralitat (aspectes més socials de l'educació); professionalitat (mestres i professors) i verbalitat (el llenguatge com a peça clau de l'educació).

El filòsof de capçalera

Si hi ha algú, però, que en l'àmbit hispànic fa temps que ha fet de l'educació el centre de les seves reflexions i propostes aquest és José Antonio Marina (Toledo, 1939), autèntic filòsof de capçalera de mestres i pedagogs. Marina, autor d'una extensíssima obra en què ha anat elaborant una teoria de la intel·ligència a cavall entre la neurociència i l'ètica, acaba de publicar *Despertad al diplodocus* (Ariel, 2005) un llibre en què presenta una proposta de canvi radical del sistema educatiu espanyol.

Marina, que ha estat fa poc present als titulars dels mitjans de comunicació com a responsable del llibre blanc de la professió docent —un encàrrec del ministeri d'educació—, proposa el que ell anomena una "conspiració educativa per a transformar

l'escola... i tota la resta". El projecte, que és molt ambiciós, pretén que la societat es posi d'acord a fixar i compartir uns objectius concrets que podrien ser els següents: reduir l'abandonament escolar al 10 %; pujar un 35 % en la classificació PISA; afavorir que els nens assoleixin el seu màxim desenvolupament personal amb independència de la seva situació econòmica i fomentar l'adquisició de les habilitats del segle XXI necessàries per augmentar les possibilitats de felicitat personal i social.

Un cop definit el projecte que, com sempre en Marina, l'autor emmarca en la seva teoria d'una intel·ligència que té com a finalitat la felicitat personal i social, al llarg del llibre es desenvolupa l'anàlisi dels diversos motors d'aquest canvi: l'escola, la família, la ciutat, l'empresa i l'estat. Malgrat que per als lectors habituals de José Antonio Marina el llibre no inclou massa novetats, cal reconèixer que l'assaig estimula la reflexió sobre el paper de l'escola i la funció de tots els seus agents, i que en conjunt l'autor és capaç de fer una proposta global coherent i de defensar-la amb entusiasme. El problema, com ell mateix constata quan valora algunes de les iniciatives concretes en què ha participat, i que no han acabat de reeixir, és que, d'una banda, la realitat que s'acaba imposant a les aules —fruit d'una política educativa erràtica i d'una manca d'inversió escandalosa que han dut una part considerable del professorat al desànim— i, de l'altra, la mobilització social que

caldria per dur a terme un canvi tan radical, sovint segueixen quedant molt lluny del que seria desitjable o simplement necessari. En tot cas, i de moment, el gran canvi que propugna Marina, i del qual l'Estat n'ha de ser el motor, només s'albira en experiències aïllades —poques en el món de l'escola pública, més abundants en el món privat— o en projectes globals de canvi com el que han emprès recentment el centres educatius dels jesuïtes. Marina, però, no perd l'esperança i ell mateix s'ha posat al davant d'experiències motivadores per als diversos sectors implicats, com ara la Universitat de Pares online, que ha generat la Biblioteca UP, la web Ciutats amb talent o el Centre d'Estudis Sobre Innovació i Dinàmiques Educatives.

Entrevistes als experts

Per anar acabant aquest recorregut sobre llibres relacionats amb l'educació, seria injust no esmentar el paper divulgatiu que a casa nostra ha tingut el llicenciat en Filosofia i periodista Carles Capdevila (Els Hostalets de Balenyà, 1965), director del diari *Ara* des de la seva fundació. Capdevila ha dirigit i presentat programes de temàtica educativa com ara *Eduqueu les criatures*, a Catalunya Ràdio, o *Qui els va parir*, a TV3, i és autor, entre d'altres textos de temàtica diversa, del llibre *Criatura i companyia* (La Campana, 1999, premi Pere Quart d'humor i sàtira). Darrerament també s'ha dedicat a donar conferències per a pares i mestres sobre educar amb humor. Per tot plegat ha estat guardonat

amb el Premi Marta Mata el 2015.

Capdevila, pare de quatre fills i que, com ell mateix ha dit, va decidir emportar-se la canalla a la feina —literalment algun cop, però sobretot en sentit metafòric— ha mostrat sempre un gran interès per l'educació, tant per la dels seus fills, naturalment, com per la dels nens i joves en general, fins al punt de donar el màxim relleu a un suplement d'aquesta temàtica, *Criatures* —fet no gens habitual a la premsa—, quan va fundar i dirigir el diari *Ara*. Obsessionat per intentar ajudar a educar millor —i, sobretot, de manera més positiva i optimista— tant a pares com a mestres, Capdevila, que es confessa un gran conversador, no ha dubtat a establir contacte amb qui millor el podia assessorar: els

bons professionals. Fruit d'aquesta vocació pedagògica i periodística, és l'interessant i allisonador recull d'entrevistes que l'autor acaba de publicar, *Educant millor. Onze converses per acompanyar famílies i mestres* (Arcàdia, 2015).

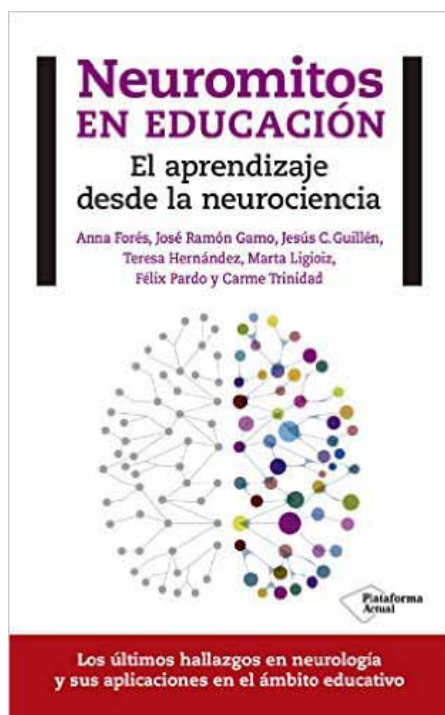
El llibre aplega onze entrevistes, encapçalades per un breu esbós bio-bibliogràfic, als qui podríem anomenar sense reserves "equip titular", si parléssim de futbol, de la pràctica i la reflexió pedagògiques: Carme Thió, Jaume Cela, Maria Jesús Comelles, Jaume Funes, Eva Bach, Gregorio Luri, Mariano Fernández Anguita, Joan Manuel del Pozo, Roser Salavert, José Antonio Marina i Francesco Tonucci. Tots els entrevistats, alguns ja esmentats en aquest article, responen a les preguntes i comentaris de Capdevila i, a partir de la seva experiència tant com a alumnes com en qualitat de professionals o de pares, van desgranant interessants reflexions i opinions sobre l'educació. Els canvis de l'adolescència, el paper de les noves tecnologies, la importància educativa de l'entorn, el concepte d'autoritat, la funció dels pares, la implicació emocional dels mestres, són alguns dels temes que desfilen per les pàgines del llibre. Una conclusió: no hi ha receptes màgiques, però la col·laboració de tothom —el que Marina n'ha dit sovint "tota la tribu"— i la visió positiva i desdramatitzada de la criança i l'educació ajuden moltíssim a fer-ne un espai enriquidor per a totes les parts que hi intervenen.

Les noves aportacions científiques

Finalment, per a tots aquells lectors interessats a estar al corrent dels darrers avenços en la

manera d'entendre els processos d'ensenyament i aprenentatge, pot ser interessant fer un curiós recorregut per algunes creences relacionades amb l'educació, basades en suposats coneixements científics dels darrers vint anys, que han quedat desmentides per les investigacions més recents. S'han convertit, doncs, en mites, o més exactament, en *neuromites*. Aquest és el contingut de *Neuromitos en educación* (Plataforma Editorial, 2015), un recull de dotze articles a càrrec de diversos professors del Postgrau de Neuroeducació de la Universitat de Barcelona (Anna Forés, José Ramón Gamo, Jesús C. Guillén, Teresa Hernández, Marta Ligoiz i Carme Trinidad) que posen en entredit, per exemple, idees com que hi ha matèries més importants que d'altres, que s'ha de guiar l'ensenyament segons l'hemisferi cerebral predominant, que com més hores a l'escola més s'aprèn, que només utilitzem el 10 % del nostre cervell, que el son no té beneficis cognitius o que escoltar música de Mozart ens fa més intel·ligents i millora el nostre aprenentatge.

El llibre, que ha estat prologat per Pere Estupinyà, autor de *El lladre de cervells* (La Magrana, 2010), tot i que manté en el conjunt dels articles un elevat to de rigor científic, no per això deixa d'utilitzar un registre lingüístic divulgatiu totalment assequible al lector comú. Es tracta de textos força variats i no gaire llargs i a patir dels quals, en funció dels interessos de cada lector, cadascú pot aprofundir a partir de la bibliografia seleccionada que inclou cada apartat.

www.florsdelreimei.cat

Pi i Margall, 15
08140 Caldes de Montbui
938650145